

MISSION OG KIRKE I DET YDERSTE NORD

ET FORSØG PÅ ANALYSE OG VURDERING

Af *Finn Lyngø*

Nærværende artikel er i alt væsentligt en oversættelse af et foredrag med titlen: »The Principles and Main Characteristics of Missionary Activity in the Arctic« fra den internationale kongres for »Økonomisk udvikling i de arktiske områder og de eskimoiske samfunds fremtid«, som blev afholdt i Le Havre og Rouen i dagene 24.-27. november 1969.

I stedet for at behandle det meget omfattende emne, som foredragets titel peger hen imod, i dets fulde bredde, er betragtningerne i hovedsagen blevet søgt begrænset således, at de enten drejer sig om Grønland eller på kortere eller fjernere sigt har relevans for situationen på Grønland. Det kunne derfor være ønskeligt, at denne artikel ville blive suppleret fra anden side og af folk med en anden kompetence om den kirkelige problemstilling i resten af de arktiske områder.

Ordet „mission“.

Når talen er om „mission“, er det vigtigt at påpege, at dette ord indebærer forskellige betydningsnuancer. Etymologisk er alle jo klar over, at ordet betyder „sendelse“, og i almindelig dagligdags sprogbrug står det for „udsendelse af kristne til hedenske lande med den opgave at omvende ikke-troende til kristendommen“. Imidlertid må man være opmærksom på, at ordet „mission“ også i almindeligt akcepteret sprogbrug kan have andre meninger, som f. eks. når talen er om den „fredsmission“, som FN formodes at skulle varetage i diverse fareområder verden over, eller om de „missioner“, som forskellige nationers ambassadører får pålagt i internationale anliggender af deres respektive regeringer. Også når talen er om „den kristne mission“, er det vigtigt at holde sig disse betydningsnuancer for øje, al den stund enhver form for udøvelse af kristen indflydelse kan kaldes en „mission“, hvadenten den gøres gældende i et hedensk milieu eller ej; enhver nyvækkelse af en henslumret kristeligt-etisk orienteringssans, ethvert arbejde på at finde en kristen mening i nye og hidtil ukendte samfundsstrukturer kan med rette kaldes kristen missionsvirksomhed, også selvom det store flertal af mennesker, blandt hvilke dette arbejde udføres, alle er døbte og historisk set har en lang kristen tradition bag sig. For en dybere forståelse af kirkens fremtidige rolle i samfundet er det af stor vigtighed at være opmærksom på disse forskellige lag i kirkens virksomhed og ikke lade sig forlede til at tro, at kirkens mission er fuldført, der hvor der er blevet skabt en fremherskende tradition for kristendåb.

Før i tiden syntes hele dette spørgsmål imidlertid noget enklere. Mission betød omvendelsen af hedninger til kristendommen, og når talen var om de nordlige missioner,

mente man simpelthen arbejdet med kristendommens udbredelse blandt eskimoer og indianere.

Et par historiske holdepunkter.

Vi skal ikke her give nogen detaljeret historisk oversigt over de kristne missionærens indsats i de arktiske områder gennem tiderne. Lad det være nok at sige, at russiske missionærer nåede Beringstrædet og Alaska (og dermed eskimoerne) i 1794 og forblev de eneste repræsentanter for kristendommen i denne del af verden, indtil russerne solgte Alaska til U. S. A. i 1868. Herefter blev Alaskas indfødte befolkning genstand for et forstærket missionsinitiativ såvel fra romersk-katolsk som fra protestantisk side; en særlig indsats ydede moraverne (Brødremissionen), men også presbyteranerne og forskellige afskygninger af pinsevækkelsen gjorde sig gældende. – I Nordcanada er det især anglikanerne og katolikkerne, som stjæler billedet, og i denne del af det arktiske er det ikke mere end en generation siden, at missionærerne nåede frem til den sidste gruppe eskimoer, som levede i primitivt hedenskab. Også forskellige arter af pinsemissionærer har gjort sig energisk gældende her i de senere år. – I Labrador og det nordlige Quebec har moraverne været solidt etableret siden 1771, men den første begyndelse til deres arktiske missioner fandt dog sted i Grønland, hvor de slog sig ned allerede i 1732, kun 11 år efter „Grønlands apostel“, den norske lutherske missionær Hans Egede. – Det skyldes i ikke ringe grad denne sidstes selvopofrende pionerarbejde, at den lutherske kirke siden da er slået så effektivt igennem her, og at den er i stand til om mindre end to år at fejre 250-året for sin tilstedeværelse i et folk, som nu er 100 % luthersk. Den sidste hedenske eskimo i Grønland, et medlem af den isolerede Angmagssalikstamme, blev døbt for en generation siden.

Missiologiske grundprincipper.

For at kunne vurdere hovedlinierne i det arbejde, som er blevet udført i de arktiske missioner, vil det være nødvendigt kort at analysere et par af de teologiske principper, som må ligge til grund for enhver kristen missionsindsats.

For det første: kristen tro og vestlig kultur er to forskellige størrelser. – Dette kan synes selvindlysende, men i praksis har netop denne sag ofte vist sig at være særdeles prekær. Årsagen hertil ligger lige for: missionæren, som kommer fra Europa eller Amerika, er ikke blot et produkt af det kristensamfund, han repræsenterer, han er tillige et barn af sin tid i et utal af andre henseender. Han har det verdenssyn, det temperament, de fordomme og de halvbevidste og ubevidste almenmenneskelige værdinormer, der er karakteristiske for det nationale fællesskab, fra hvilket han udgår. Det er ikke så mærkeligt, at missionærer og kolonisatorer har gået hånd i hånd

siden de store opdagelsers tid! Imidlertid er det nødvendigt at insistere på, at denne historiske kendsgerning ofte har udgjort og i mange tilfælde stadig udgør en fundamental trusel mod renheden i det kristne budskab. Den kristne missionær skal ikke først og fremmest repræsentere de organisationsmæssige, tekniske og verdslige sider af sit hjemlands kultur. Han står for en tro, som i sin kerne er over-national og over-kulturel, og det er netop hans opgave at se til, at den kristne tro, efterhånden som den finder indpas i et nyt område af verden, iklæder sig en kulturel form, som er særegen og acceptabel netop for folk i dette område. Det er hans opgave at skabe en lokal, indfødt, rodfæstet kristendom, og det må han gøre ved så vidt overhovedet muligt at respektere alt, hvad der er menneskeligt sundt og bæredygtigt i den allerede eksisterende hedenske kultur.

Dette fundamentale princip for enhver kristen mission kunne synes selvindlysende, men ikke desto mindre har det ofte vist sig at skabe utallige vanskeligheder i praksis. Det er en sørgelig kendsgerning, at mange missionærer, de være sig katolikker eller protestanter, har begået det ene grove overgreb efter det andet i stil med de værste imperialistiske kolonisorer. Imidlertid må denne begrædelige kendsgerning ikke forlede os til en forhastet dom over alle kristne missionærer gennem tiderne *en bloc*; lige så nemt det er at fælde en negativ dom, når man ser tilbage på andres fortidige fejltagelser, lige så vanskeligt er det selv at se klart fremover i en kompliceret situation, i hvilken man er personligt engageret med alle ens egne ubevidste og uforgribelige værdinormer. Og desuden kan det ikke undgås, at en vis akulturationsproces nødvendigvis vil følge i kølvandet af hvilkensomhelst selv nok så forsigtig og respektfuld missionsindsats. Den kristne tro åbner op for nye horisonter midt i den hedenske kultur, en ny viden og et nyt menneskesyn. Det kan simpelthen ikke undgås, at forholdene ændrer sig. Og det vil altid forblive en umådelig vanskelig opgave at lede udviklingen i den rigtige retning.

Kaster vi nu blikket på de arktiske missioner, så må vi også her insistere på, at omvendelse til den kristne tro ikke *i sig selv* indebærer eller forudsætter, at de eskimoiske småsamfund overgiver sig til et vestligt adfærdsmønster. Kristendommen er ikke en underafdeling af den vestlige civilisation, og selv i den (ganske vist fuldstændigt hypotetiske) situation, hvor den eskimoiske kultur ville være i stand til at stå på egne ben overfor den hvide mands stadig voksende herredømme i de arktiske områder, ville spørgsmålet om omvendelse eller ikke-omvendelse til den kristne tro stadig være lige relevant.

Svarende hertil er det til hver en tid missionærens pligt at udvise stor forsigtighed med ikke at lade sig binde for tæt til de vestlige magters kommercielle, administrative og politiske fremstød i de arktiske områder. En ægte kristen mission vil altid være stærkt hæmmet, hvis ikke den er i stand til at fremsætte sin egen uafhængige bedøm-

melse af de forskellige situationer, der måtte fremstå, og handle derefter. En missionær må først og fremmest være sig selv, og han bør vogte sig for ethvert bånd, der måtte liste ham ind i et afhængighedsforhold til nogensomhelst anden instans end den sandhed, på hvilken han tror. — Dernæst må missionæren i de arktiske områder se til, at han inkorporerer så mange elementer af den gamle eskimoiske kultur som muligt i den nye livsstil, som han opstiller som et alternativ, han må nære et respektfuldt forhold til arven fra de gamle. Dette gælder først og fremmest sproget, men missionæren må også respektere de øvrige kulturelle manifestationer som f. eks. den traditionelle musik og dans. Og han må se det som sin pligt at nå til en forståelse af den indre dynamik og de etiske værdinormer i det eskimoiske samfund, inden han selv forsøger at gøre sin indflydelse gældende.

Sidst, men ikke mindst, er det naturligvis et fundamentalt princip i hvilken som helst alvorligt ment mission, at ord og handling må udgøre et hele i missionærens personlige liv. Således vil han finde det vanskeligt at overbevise nogen om virkeligheden bag sådanne smukke begreber som kristen tilgivelse, barmhjertighed, kærlighed og fred, såfremt hans egen livsførelse bærer vidne om det modsatte.

Den historiske virkelighed.

Disse er da et par af de principper, der teoretisk set bør ligge til grund for enhver kristen mission. Hvorledes er da den historiske virkelighed i de arktiske missioner?

Desværre viser kendsgerningerne sig ikke at være slet så opbyggelige. Som sædvanligt opbyder virkeligheden ikke nær så tiltalende en facade som teorien.

Som allerede nævnt har missionen ofte gået hånd i hånd med kolonisationen, og missionærerne er blevet eksponenter ikke blot for Guds ord, men også for mere tvivlsomme magter. Det er derfor ikke til at undre sig over, at missionærerne, når de stod overfor at skulle bringe den kristne tro ud til hedningerne i de arktiske egne, ofte har følt sig fristet til at støtte sig ikke blot til evangeliets egen overbevisende styrke, men også til kolonimagtens politiske og fysiske kræfter og simpelthen påtvinge kristendommen.

Nu skal det straks siges, at vi intetsteds i de arktiske missioners historie kommer ud for den slags rædsler, som man f. eks. kan læse om i Mellemmamerikas missionshistorie fra et par århundreder før eskimomissionerne tog fart; og dog gælder det f. eks., at selv den respekterede Hans Egede, hvis dybe personlige Gudsfrygt ingen drager i tvivl, siges at have foranlediget fysisk afstraffelse af sine modstandere blandt de eskimoiske åndemanere.

Ligeledes — mens talen er om Grønland — må man stærkt beklage den kendsgerning, at missionærerne her systematisk undertrykte al eskimoisk sang og dans, idet

de – fuldstændigt misforstået – stemplede hele denne kulturarv som det rene hedskab. Heldigvis er denne fejl ikke blevet begået i samme udstrækning i Canada, hvor nogle missionærer tværtimod har gjort alt, hvad der stod i deres magt, for at forhindre de gamle sange i at gå i glemmebogen.

Ligeledes i Grønland begik Brødresamfundet (her kaldet Herrnhuterne) den skæbnesvangre fejltagelse at gribe forstyrrende ind i eskimosamfundenes sociale struktur ved at tvinge de nyomvendte til at slå sig ned ved missionsstationerne og begrænse deres nomadeliv så meget som muligt. Herrnhuttilhængerne skal nok have tilbragt mere tid med at synge salmer end deres lutherske stammefrønder, men de blev bestemt ikke bedre sælfangere af den grund, og den dag i dag kan det fornemmes, at Herrnhuternes gamle missionsstationer opviser et lavere socialt niveau og mindre initiativ på de fleste fronter end de steder, der begyndte som lutherske missionsposter.

Når talen er om missionærernes respekt for den eksisterende eskimoiske kultur, kan man ikke komme uden om den meget store interesse, som missionærerne alle dage har vist sproget. Dette gælder praktisk talt alle missionærerne i de arktiske områder, og af alle konfessioner. Allerede Hans Egedes sønner i det 18. århundrede talte flydende eskimoisk, moravernes Bourquin i det 19. århundredes Labrador gjorde en bemærkelsesværdig sprogvidenskabelig indsats (således korresponderede han med Samuel Kleinschmidt i Grønland om eskimoisk lingvistik), og det 20. århundredes katolske missionærer i Nordcanada hører blandt de hvasseste forsvarere af eskimoens ret til at bevare sit sprog i det nye udviklingsamfund. På dette punkt synes missionærer af alle konfessioner og til alle tider at stå sammen. Det synes endog ingen overdrivelse at sige, at havde det ikke været for missionærernes dybdestudier og daglige anstrengelser, kunne det eskimoiske sprog meget vel allerede være gået sin undergang i møde.

Da talen var om missiologiens grundprincipper, sagde vi, at missionærens endemål på et dybere plan måtte være at lægge grunden for en virkelig indfødt form for kristendom, at være „græker med grækerne og jøde med jøderne“, som det hedder i Skriften. Det kan derfor nu være på sin plads at spørge: har alle disse mange års ihærdige missionsvirksomhed i de arktiske områder resulteret i nogen form for særlig „eskimoisk kristendom“?

Det er kun naturligt, at vi i et forsøg på at besvare dette spørgsmål atter vender os mod Grønland; her står vi jo overfor den længste og mest kontinuerlige missionsindsats i de arktiske områder, og her har vi den største sammenhængende og ensartede befolkningsgruppe af eskimoisk oprindelse.

Grønlænderne af i dag er hverken eskimoer eller danskere. I mere end to århundreder har eskimoer og danske her blandet sig med hinanden, og den nuværende

Pastor Finn Lynge fotografert foran den katolske kirke i Godthåb.

befolkning er sig bevidst at have forladt den eskimoiske fortid uden dog derfor at være blevet dansk i dette ords almindelige betydning; et nyt folk er opstået: grøn­lænderne, tosproget og af dobbelt etnisk herkomst, og kulturelt med en fortid, der strækker sig tilbage både til eskimoernes og til de dansk-norske kolonisorers og ny­byggeres verden.

I visse henseender er Grønland et spændingsfyldt samfund, al den stund det vil være forkert at se bort fra de problemer, som naturnødvendigt må opstå mellem to befolkningsgrupper, der taler hver sit sprog. Ikke desto mindre har udviklingen alle­rede i lang tid peget hen imod en form for syntese, hvor de to elementer fredeligt samordnes i et afbalanceret hele. Og det er ikke helt forkert at slå fast, at denne van­kelige og følsomme syntese allerede i nogen udstrækning er blevet virkeliggjort.

Nu kan der imidlertid ikke herske megen tvivl om, at kristendommen spiller en afgørende rolle i denne fredelige syntese mellem to så vidt forskellige befolknings­grupper, der jo dog fra begyndelsen har stået fuldstændig fremmed overfor hin­anden såvel racemæssigt som kulturelt og sprogligt. Den grønlandske Folkekirke, resultatet af to hundrede års missionsvirksomhed, er en luthersk statskirke og kan med føje betragtes som et dattersamfund af den danske Folkekirke. Det ville imid­lertid være en fuldstændig misforståelse at betragte den blot som kolonisorernes middel til at tilfredsstille et primitivt religiøst behov, opium for det undertrykte folk, for nu at nævne den grovest tænkelige fejl­dom. Men det ville også være forkert at betragte den grønlandske lutherske kirke som en blot og bar aflæg­ger i mindre for­mat af den danske moderkirke. Det er tværtimod en kirke, som gennem århunde­derne er blevet ægte grønlandsk – ikke eskimoisk og ikke dansk men netop grønlandsk – en kirke, der lever og virker med folkets eget sprog, og som udtrykker sig i digt­ning og musik, der i vid udstrækning er blevet skabt af folkets egne sprogkunstnere.

Ville man nu spørge: hvad kendetegner kristendommen netop i Grønland, sam­menlignet f. eks. med den folkelige kristendom i Danmark, så ville man nå frem til noget, som – tror jeg da – står i centrum af lutherdommens grønlandske bedrift. Det kunne måske udtrykkes på følgende vis: stillet overfor den primitive naturreligiøsitet i dette eskimofolk er det lykkedes kristendommen at kanalisere og sublimere den til en dyb indre tryghed overfor katastrofernes og dødens endelige virkelighed.

Dette kan synes at lyde som almindeligheder. Men her er det nødvendigt at holde sig for øje, at ulykke og død indtager en anden og vigtigere plads i det brede folks bevidsthed, end tilfældet er i Europa. Eskimoerne har aldrig prøvet at dække over døden, som tilfældet er i den vestlige civilisation. Og som det alle dage har været med eskimoerne, således er det stadig med den almindelige grønlandske befolkning af fangere, fiskere og fåreholdere: de lever tæt op ad tilværelsens barske realiteter, de kan ikke gemme sig for virkelighedens vilkår, og de prøver heller ikke på det.

Disse mennesker har altid måttet leve med øjnene vidt åbne for lidelse og død. I hedenskabets tid gav det sig udtryk i en uafladelig usikkerhedsfølelse og frygt, hvor man ustandselig måtte søge at beskytte sig med amuletter og hjælpeånder. Det er bestemt ikke noget sentimentalt vrøvl, når det hævdes, at for disse mennesker kom kristendommen som en befrielse, som noget, der lærte dem at leve i fred med sig selv og med naturen omkring dem, og lærte dem at acceptere lidelse og død med kristen sindsro.

Dette har da været den evangelisk-lutherske missions virkelig store bedrift. Og det er ydermere en bedrift, som er vanskelig at overvurdere, al den stund dette ikke blot står som udtryk for, at det er lykkedes at skabe en „indfødt kristendom“, men også – på et rent menneskeligt plan – for så vidt som dette ville synes at være en kendsgerning af vidtrækkende betydning for folkets indre psykiske balance.

Grønlanderne er kendt for at være et fredeligt folkefærd. Det har de ikke altid været, som adskillige gamle sagn og beretninger kan vidne om, sidst den folkelige overlevering på østkysten fra omkring århundredskiftet. Og det er et overordentligt stort spørgsmål, hvad der ville være kommet ud af den dansk-eskimoiske udveksling og sammenblanding gennem årene, havde det ikke været for den lutherske kirkes vedvarende, allestedsnærværende, fredsbevarende virksomhed.

Da talen var om de teoretiske principper, som må ligge til grund for ethvert missionsarbejde, nævnte vi behovet for, at der må bestå en sammenhæng mellem forkynselsens og forkynderens egen livsførelse. Skal man i lyset af dette princip vurdere kendsgerningerne i de arktiske områders missionshistorie, er der eet altoverskyggende forhold, der trænger sig på, og det er kapløbet og stridighederne mellem de forskellige kirkesamfund – et forhold, der altid har repræsenteret et af de mørkeste kapitler i missionernes historie verden over. En af de ting i evangeliet, som gør dybest indtryk på den uvildige hedning, har alle dage været budet om enhed, kærlighed og fred. Og et af de mest åbenlyse, skrigende misforhold kristne imellem har altid været at finde netop på dette punkt; kristne mennesker har altid haft urimelig vanskeligt ved at acceptere anderledes tænkende medkristne. De konfessionelle stridigheder på missionsmarken er simpelthen skandaløse og deprimerende, og det gælder også de arktiske missioner.

Også her må et par ord dog siges om Grønland, for også på dette punkt står Grønland som et særtilfælde.

Er talen om konfessionelle stridigheder på Grønland, falder tanken straks på forholdet mellem den lutherske kirke og Brødremenighedens mission. Herrnhuterne forlod Grønland *en bloc* i år 1900, hvorefter den lutherske kirke opretholdt et effektivt monopol, og folket fik fred for konfessionelle stridigheder. Men selv op til år 1900 var Grønland i langt mindre grad præget af kirkelige og religiøse stridig-

heder, end tilfældet har været f. eks. på den anden side af Davisstrædet, hvor katolikker og protestanter er kappedes om at være de første til at nå de forskellige eskimostammer. Når det kom til stykket, stod Herrnhuterne jo den danske Folkekirke forholdsvis nær, og alt i alt må man sige, at grønlænderne er blevet skånet for de værste interkonfessionelle skandaler, der i tidernes løb har skæmmet missionsarbejdet verden over. Grønlænderne er blevet givet en lejlighed til at udvikle en fredsommelig form for kristendom, og den dag i dag er religiøse fordomme et ukendt begreb i den grønlandske mentalitet.

Det lutherske statskirke monopol varede kun til 1953, hvor Grønland ophørte at være en koloni og blev indlemmet i det danske rige som et amt på lige fod med andre amter. Ved den lejlighed blev landet da også åbnet for andre kirkesamfund end det evangelisk-lutherske, og i dag finder vi da i Grønland både den katolske kirke og Syvende Dags Adventisterne, Pinsemissionen og Jehovas Vidner. Tilstedeværelsen af dette udvalg af forskellige konfessioner synes imidlertid ikke at afficere den grønlandske befolkning noget videre. Stillet overfor de fremmede kirkesamfund udviser den lokale befolkning nok en del nysgerrighed, men de forbliver afgjort trofaste mod deres egen kirke.

Forholdet kan måske udtrykkes således, at det har været Grønlands store held, at den kirkelige monopolordning er blevet ophævet netop på det psykologisk rigtige tidspunkt, da de konfessionelle strømændringer for alvor begyndte at gøre sig gældende verden over. Den tid er forbi, hvor forholdet mellem kirkerne præges af hårde fronter og bitter polemik. Vi lever ikke længere i reformationens og modreformationens tidsånd, ja ikke engang mere i kølvandet heraf, og kirkesamfundenes indbyrdes forhold præges ikke længere af hensynsløst gensidigt proselytmageri. De folk indenfor de forskellige kirker, der nutildags interesserer sig for, hvad der foregår på den anden side af deres egen havelåge, gør det langt snarere i den ånd, som har fundet udtryk i det 2. Vatikanerkoncil og i Kirkernes Verdensråds møde i Uppsala 1968, med en bevidst åbenhed for det positive hos modparten. Hvad der vil ske fremover i det mørke kapitel, der hedder de kirkelige splittelser, kan ingen af os sige, og på indeværende tidspunkt synes der ikke at være ret meget andet at gøre end at lære at leve sammen i fred og prøve på at finde nogle felter, hvor praktisk samarbejde kan være til nytte for alle parter.

Lad mig for egen regning tilføje, at som katolsk præst, der har sit arbejde på Grønland, finder jeg dette 99,9 % lutherske samfund et overordentlig menneskeligt tilfredsstillende milieu at udøve sin gerning i. Den eskimoisk prægede mentalitet, som den har udviklet sig i Grønland, synes i enestående grad at egne sig til praktisk økumeni.

De arktiske kirkesamfunds nuværende status.

I begyndelsen af denne artikel påpegede vi de forskellige betydningsnuancer, der er indeholdt i ordet „mission“. Vi kommer nu til spørgsmålet om det konkrete virkelighedsindhold i denne begrebsanalyse, stillet overfor nutidens kristensamfund i det arktiske.

I ordets traditionelle betydning: „omvendelse af primitive hedninger til kristendommen“ udgør de arktiske områder i det store og hele ikke længere nogen missionsmark (her, som i hele nærværende artikel, ser jeg fuldstændig bort fra Nordrusland og Sibirien, om hvilket jeg intet ved). Dette gælder i alt fald helt afgjort for den indfødte befolkning på Grønland, som endog selv er blevet et missionerende kirkesamfund allerede i den første halvdel af indeværende århundrede, da indfødte vestgrønlandske præster udsendtes som missionærer blandt de isolerede eskimostammer i Thule og Angmagssalik.

Missionens tidsalder i traditionel forstand er altså forbi, eller i alt fald meget nær sin afslutning, i de arktiske områder. Betyder nu dette, at kristendommen ikke længere har nogen mission i denne del af verden andet end at „holde den gående“, ingen nye opgaver at binde an med, ingen nye horisonter at åbne op for? Selvfølgelig ikke; men hovedlinierne i arbejdet står overfor en omkalfatring, de kristne kirkers mission står overfor at måtte skifte karakter.

I de arktiske områder kan mål og midler i det kirkelige arbejde ikke skæres over een læst; dertil har samfundet i almindelighed udviklet sig for ujævnt polarkredsen rundt. Og i ganske særlig grad vil målsætningen for arbejdet variere betydeligt alt efter på hvilken side af Davis- eller Beringsstrædet man befinder sig.

Allerede en overfladisk gennemgang af hvilken som helst geografibog vil kunne gøre klart, at der er umådelig forskel på problemstillingen, alt efter som man taler om Alaska, Canada eller Grønland.

I Alaska og Canada er de hvide indvandrere langt talrigere end den oprindelige eskimoiske befolkning. I Grønland er omkring 90 % af befolkningen indfødte grønlandere og kun 10 % danske.

I Nordcanada og specielt i Alaska er landets oprindelige indbyggere delt op i mange forskellige eskimoiske og indianske stammer og kan på ingen måde siges at udgøre noget folk i egentlig forstand. I Grønland derimod står danskerne overfor den store, ensartede gruppe af *kalâtdlit*, og kun to små fjerntboende stammer opviser afvigende træk af betydning.

I Alaska og Canada hersker der en overordentlig grad af kirkelig pluralisme, der spænder over hele skalaen fra romersk katolicisme og rester af russisk ortodoksi på den ene side til et repræsentativt udvalg af Pinesamfund på den anden, og der er ingen statsstøtte til nogen af kirkesamfundene. I Grønland derimod har vi haft et

mangeårigt og effektivt luthersk kirkemonopol og står i dag overfor en særdeles vel-funderet folkekirke af udpræget statskirkeligt tilsnit, overfor hvilken de få og små frikirkesamfund forekommer komplet betydningsløse.

I hele dette billede ligger der mere, end hvad de nøgne tal og statistikker kan sige os. For her drejer det sig nemlig ikke blot om den forskel i det kirkelige billede, som nødvendigvis må opstå mellem et autoritært og overbeskyttende monarki på den ene side og et åbent samfund af selvstændige pionerer på den anden. Her ligger jo også spiren til fremtidens store kirkelige dilemma: enhed eller splittelse? ensret-tethed eller sund pluralisme? paternalistisk beskyttelsespolitik overfor den indfødte befolkning eller en politik, der giver dem mulighed for at se, dømmes og vælge på eget ansvar?

Der er rigeligt stof her til endeløse diskussioner, og der er muligvis dem, der vil synes, at vi her fjerner os lovlig meget fra det centrale. Det tror jeg ikke. Tvært-imod er det min overbevisning, at vi ved at stille disse spørgsmål nærmer os centrum i øjeblikkets kirkelige problemstilling, og vi kun ved at diskutere disse problemer på ansvarlig vis kan danne os et realistisk overblik over den rolle, som kristendommen vil kunne spille i morgendagens arktiske samfund.

Et forsøg på en vurdering.

Fra et kristent – eller, mere præcist, fra et kirkeligt – synspunkt, hvilke er da for-delene og ulemperne ved situationen henholdsvis øst og vest for Davisstrædet?

Ulemperne ved det helt åbne samfund i Nordcanada og Alaska er åbenlyse, i det mindste som forholdene anskues fra den grønlandske side af Davisstrædet: læremæs-sig forvirring, usundt interkonfessionelt kapløb efter sjælene, kirkeligt inspirerede stridigheder mellem grupper af indfødte, som ellers udmærket kunne have levet fre-deligt side om side, økonomisk og til tider endog politisk usikkerhed for missions-selskaberne.

Modsat er fordelene i Grønland lige så åbenlyse: fred og enhed, og ingen eller sammenligningsvis kun meget ubetydelige økonomiske og politiske bekymringer. Kir-ken sidder lige så sikkert i sadlen som hele kolonisationeksperimentet gør det. Disse er enorme goder, og hvem kan ikke forstå den kirkens mand, som er villig til at gå endog meget vidt for at bevare en sådan tingenes tilstand.

På den anden side er der også ulemper ved den grønlandske situation. Og her nytter ingen strudsepolitik; problemerne må ses i øjnene.

For det første er der en indre fare simpelthen deri, at et helt samfund ubeskåret hører til i een enkelt konfession. Individets personlige tilknytning til den pågældende kirke bliver let noget overfladisk. Alle og enhver hører til i denne kirke, alle og enhver bliver døbt på dette alderstrin og konfirmeret på dette andet, og vé den der

vover at være anderledes! Dette er den religiøse konformismes klima, og det begunstiger kun sjældent en dybere personlig stillingtagen i religiøse og åndelige sager.

Ligeledes ville det synes, at den kirkelige situation, som vi ser den i Grønland, kunne komme for skade at fostre en overdreven autoritetstro og institutionalisme. Fra kolonisationens tidligste tid er den indfødte befolkning blevet vænnet til, at alle beslutninger af betydning bliver taget fra oven for derpå at blive kanaliseret nedefter i samfundet, og denne mentalitet vil nemt kunne snige sig ind i en kirke, hvor præsterne er statens lønnede embedsmænd, og hvor alting fra gammel tid er gået for sig som de danske overordnede nu engang har bestemt det skal være.

Det kunne endog synes rimeligt at stille spørgsmålet, om ikke denne afhængighed af statsmagten i virkeligheden kommer til at skabe en vis enerti i kirkens moralske ansvarsfølelse. F. eks. gælder det jo, at sundhedsvæsenet allerede gennem en årrække har kunnet praktisere abortus provocatus, uden at kirken på noget tidspunkt har taget de hermed forbundne meget alvorlige etiske problemer op til offentlig debat, endsiges taget et standpunkt i sagen. Og også selvom mange lægfolk og præster individuelt måtte være dybt foruroligede og tage afstand fra de afgørelser, der træffes af den verdslige øvrighed, er det overordentlig lidt sandsynligt, at kirken som sådan nogensinde skulle rejse sig til modstand mod nogensomhelst større beslutning, der træffes af staten. Man kunne med rette spørge sig selv, om en sådan afhængighed af statsmagten i det lange løb kan være til gavn for noget kirkesamfund.

Spørgsmålet hvorvidt den lutherske kirke i Grønland ikke i virkeligheden er altfor afhængig af statsmagten bliver så meget alvorligere, som det grønlandske samfund i vor generation er vidne til en stadigt voksende sækulariseringsproces efter bedste danske mønster. Det er ingen hemmelighed, at kristne anskuelse som sådanne ikke vejer særlig tungt i vægtskålen, når der skal tages en beslutning af betydning i det danske samfund, og de mærkværdige hæmninger, som så mange danske udviser overfor alt, hvad der kunne befrygtes at have et religiøst anstrøg, yder sit ikke ringe bidrag til at kaste et tabuslør over al snak om religion udenfor de anordnede og lovbeskyttede søndagsprædikener: hvad man end måtte mene om samfundets beslutningsprocesser, så skal i alt fald kirken holdes udenfor med samt al dens væsen og alle dens gerninger! ... dette synes i voksende grad at være den almindelige indstilling til denne sag. M. a. o. kirkens indflydelse bliver i stigende grad begrænset til sakristiet. Og en offentligt aflønnet statskirke er ilde rustet til at bryde sig vej ud af denne dødsfælde.

I kort begreb kan faren for den grønlandske folkekirke siges at være den, at den herskende mentalitet i offentligheden ligedannes med hvad man ser i Danmark, hvor det brede folk synes at have mistet enhver fornemmelse af deres kristentro som en aktiv, levende, om nødvendigt aggressiv faktor i samfundslivet. Kristendommen bli-

ver et tandløst foretagende, og folkekirken bliver et værgeløst offer for sækulariseringen.

Kaster vi blikket vestover til den anden side af Davisstrædet, møder der os et ganske andet billede. For det første vil, her i den kirkelige pluralismes højborg, fornemmelsen af det personlige engagement i ens tilhørsforhold til den kirke man står i, aldrig blive truet i samme grad som i Grønland. Ganske vist er folks konfessionelle tilhørsforhold stadigvæk ofte et resultat af ydre omstændigheder snarere end af et personligt valg, men ikke desto mindre er der i den pluralistiske situation alligevel en langt større chance for, at den enkelte kristnes forhold til sin kirke bærer præg af noget vedkommende og engageret. Dette er et forhold, man fornemmer meget stærkt, når man som grønlander rejser i Nordcanada.

I den pluralistiske situation må det også betragtes som en fordel, at den autoritetstro og intellektuelt så ukritiske indstilling, der kendetegner en eskimoisk farvet mentalitet, i det mindste ikke bliver yderligere fastlåst i en statsreligion. Forudsat at der iøvrigt hersker en god økumenisk atmosfære i de pågældende kirkesamfund, kan en vis læremæssig pluralisme endog siges at være en sund modvægt mod den almindelige søvnighed og ligegyldighed, der kun altfor let breder sig omkring åndslivets anliggender.

Endelig bør det påpeges, at sækulariseringsproblemet overhovedet ikke antager de samme proportioner i en canadisk og amerikansk sammenhæng, som det gør i Grønland. Nordamerikansk civilisation i almindelighed fostrer simpelthen ikke de unaturlige religiøse hæmninger, som gør sig gældende i en skandinavisk mentalitet, og det synes kun meget lidt sandsynligt, at kristensamfundene i arktisk Canada og USA i nogen overskuelig fremtid skulle blive truet af den form for religiøs sløvhed, indifferentisme og apati, der er så karakteristisk for vore samfund.

Kristensamfundenes fremtid i de arktiske områder.

Hvilken rolle vil kirkerne spille i fremtidens arktiske samfund?

Vi har allerede behandlet de tilgrundliggende principper i denne sag. Det vil altid være en kristens opgave, ligegyldigt hvilken trosbekendelse eller kirke han vælger at knytte sig til, at identificere sig selv i så høj grad det er ham muligt med den stedlige kultur, at gøre denne kulturs legitime anliggender til sine egne, at tjene samfundet i dets lovlige og rimelige behov. Før han gør dette, har han så at sige ingen ret til at komme med nogetsomhelst af sit eget. – Disse teoretiske principper for enhver kristen tilstedeværelse i et samfund er lette at fatte. Hvad der derimod er langt vanskeligere at afgøre, er den konkrete struktur og de konkrete arbejdsopgaver, som vil kendetegne fremtidens kristensamfund i denne del af verden. Her kan

ingen forvente, at fremtidsprofeterne enes, og de følgende betragtninger vil derfor stå helt for min egen regning.

Det store spørgsmål er, om kristenheden i generationerne fremover ikke må lære at affinde sig med den situation, som med et oldkirkeligt ord hedder *diaspora*, dvs. relativt små menigheder og kirkesamfund, som opretholder deres eksistens spredt ud i det store ikke-kristne samfunds strukturer. Fremtidens statssamfund, kunne man håbe, vil ikke almindeligvis tage stilling hverken for eller imod kristendommen som sådan, og det vil derfor heller ikke gå med til nogen offentlig aflønning af menighedstjenerne i en kirke på bekostning af de andre. Statskirkesystemet vil blive et fortidigt levn, og præsterne vil være henvist til at leve af den private støtte, som deres menigheder måtte se sig i stand til at yde dem.

Spørgsmålet er yderligere, om ikke udviklingen verden over peger hen imod en almindelig religiøs pluralisme alle steder, og derfor også i de arktiske egne. Udviklingen er afgjort gået i retning af en stadigt stigende almen tolerance overfor religiøse og kirkelige forskelligheder, og folks tilhørsforhold i så henseende vil i fremtiden nok i højere grad blive afgjort ved et personligt valg ud af mange forskellige muligheder fremfor at være en sag, som er afgjort i og med ens nationalitet.

Utvivlsomt vil fremtidens kristensamfund befinde sig overfor en helt ny udfordring til deres missionsinitiativ. Morgendagens vantro vil ikke være at finde i tørvehytter og på fjerne bopladser, de vil være at finde i samfundets hjerte, de vil have deres daglige gang i skolerne og på universiteterne, i forretningslivet og i industrivirksomhederne, de vil sidde som folkets repræsentanter i kommunalbestyrelser, landsråd og folketing. Og skal vi være ærlige, må vi sige, at dette moderne hedenskab allerede nu sidder sikkert og godt placeret mange strategisk vigtige steder i vort samfund, også selv om de fleste af kirkens officielle repræsentanter aldrig nævner denne ubehagelige kendsgerning med et ord.

Fremtidens udfordring til kirken vil blive uendeligt mere ømfindtlig og vanskelig at møde end de eskimomissioner, vore forfædre grundlagde. Fremtidens kristne missionær vil arbejde midt i sit eget samfund, og han skal ikke regne med at få penge af staten for sin indsats. Han vil ingen vegne komme med nogen autoritære eller endog blot mildt paternalistiske pressionsmetoder. Og især skal han ikke regne med, at hans ord vil blive taget som Guds ord, blot fordi han selv hævder, de er det. De kirkelige splittelsers lange og sørgelige historie vil omsider have lært folk at være forsigtige, at undersøge tingene selv, at ville forstå sagerne på deres egne vilkår og træffe deres egen afgørelse.

Spørgsmålet om, hvilke midler fremtidens kristne vil tage i brug for at udbrede deres tro, er måske det vanskeligste af alle at besvare. Hvem ved, måske fremtidens kristne vil benytte en stor del af deres menighedsarbejdere, deres tid og deres øko-

nomiske midler til simpelthen at gøre praktisk nytte i det samfund, i hvilket de lever. Ligeegyldigt hvor velorganiseret en velfærdsstat end måtte være, vil der altid være problemer at løse og nød at afhjælpe. Måske vil kirkesamfundene til den tid have forstået, at deres første og vigtigste evangeliske forpligtelse, og det eneste, der kan gøre deres forkyndelse tillidsvækkende, er at tjene samfundet. Og hvem ved, måske vil da mange mennesker, som nægter at spille deres tid på belærende og moraliserende foredrag, pludselig opdage en ny meningsfylde i kristendommen, når de ser kristne mennesker tjene i stedet for at søge at blive betjent.

„Det er altid vanskeligt at spå ... og især da om fremtiden!“ Vi kan alle være enige med Storm P., det er svært – og utvivlsomt vil mange erklære sig uenige, og det med god grund, i denne forsøgsvisse vurdering af kristendommens fremtidige rolle i vore arktiske samfund. Disse meget skematiske betragtninger giver det da heller ikke ud for at være alle svarene, ja ikke engang nødvendigvis for at være de rigtige svar. Svarene skal såmænd nok vise sig, har vi blot tålmodighed til at vente længe nok. Hvad der er betydeligt vigtigere i vor nuværende situation er at stille de rette spørgsmål til fremtiden. Dette alene kræver ro til overvejelse og mod til at se virkeligheden i øjnene.

Det er selvfølgelig muligt, at de spørgsmål, som her er søgt formuleret, ikke engang er de rette spørgsmål! Såfremt det er tilfældet, så vær venlig at sige til, og lad os snakke om sagerne.